

Ośrodek Pomocy Społecznej

63-100 Śrem, ul. Stefana Grota Roweckiego 31

tel. 61 28 36 107

e-mail: ops@ops.srem.pl, <http://www.ops.srem.pl>

Sprawozdanie z działalności Ośrodka Pomocy Społecznej za rok 2019

Śrem, maj 2020r.

**OŚRODEK
POMOCY SPOŁECZNEJ**
ul. Stefana Grota Roweckiego 31
63-100 Śrem
TEL. 61 28 36 107

KIEROWNIK

Magdalena Świdarska

11.05.20
BUKMISTRZ

Adam Lewandowski

Wprowadzenie

Ośrodek Pomocy Społecznej świadczy usługi społeczne dopasowane do potrzeb społeczności lokalnej, po rozeznaniu potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej a ich rodzaj wykracza poza katalog ustawowo przyjętych usług. Realizując usługi społeczne zapewnia indywidualizację i potrzeby mieszkańców Śremu, jak i bierze pod uwagę wymiar ekonomiczny.

Usługi są realizowane przez 86 pracowników jednostki – w tym: 27 pracowników socjalnych oraz 2 aspirantów pracy socjalnej, 9 osób realizujących zadania z zakresu wspierania rodziny i asysty rodzinnej (7 asystentów rodziny) oraz specjaliści realizujący zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w ramach działającego przy Ośrodku Pomocy Społecznej w Śremie Zespołu Interdyscyplinarnego. W Ośrodku Pomocy Społecznej zadania realizuje również 5 specjalistów z zakresu reintegracji społeczno – zawodowej. Spośród zatrudnionych w Ośrodku Pomocy Społecznej pracowników 79 posiada wykształcenie wyższe. Specjalizację I i II stopnia w zawodzie pracownika socjalnego posiada 3 pracowników socjalnych. Wśród pracowników 4 osoby posiadają specjalizację z organizacji pomocy społecznej.

Na realizację zadań wydatkowano w roku 2019 ogółem 68.697.829,18zł, w tym z budżetu Wojewody – 61.021.829,69zł, z tego na zabezpieczenie społeczne – 57.403.666,06zł

W omawianym roku realizowano projekty:

„Aktywni w Śremie – integracja i aktywizacja” dofinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014 – 2020.

Okres realizacji 01.08.2016 – 30.06.2019

Wartość ogółem – 1.633.881,41zł

Wydatki w 2019r. – 163.526,27zł

„Poprawa dostępu do usług społecznych wspierających rodzinę i rodzinną pieczę zastępczą na terenie MOF Poznania” dofinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014 – 2020

Okres realizacji 01.03.2017 – 29.02.2020

Wartość ogółem – 1.660.862,31zł

Wydatki w 2019r. – 555.636,75 zł

Ponadto w ramach zadania Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej „Wspieranie jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie” – edycja 2019 działania projektu skierowano do wszystkich mieszkańców gminy Śrem, a zwłaszcza do rodzin z dziećmi i profesjonalistów działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie Całkowity koszt realizacji projektu to kwota 135.702,11zł a kwota dofinansowania z Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej to środki w wysokości 40.000zł. W ramach projektu kontynuowano działania wynikające z Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie do 2020 roku oraz działań Zespołu Interdyscyplinarnego.

Polityka rodzinna prowadzona jest w oparciu o Śremski Program Wspierania Rodziny na lata 2017 – 2019 oraz Program Asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej – edycja 2019. Na realizację zadania z Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej uzyskano dotację w wysokości 43.753,16 zł co stanowiło 14,4 proc. wszystkich kosztów związanych z zatrudnieniem 4 asystentów rodziny. Pozostała kwota czyli 114.541,24 zł została pokryta z budżetu gminy Śrem.

Realizowane są też cele Gminnego Modelu Profilaktyki Krzywdzenia Małych Dzieci w Śremie na lata 2018 - 2022.

Polityka społeczna wobec osób starszych uznana przez samorząd gminy Śrem za jeden z priorytetów realizowana jest w oparciu o Śremski Program na rzecz osób starszych na lata 2017 – 2025.

Szczegółowe dane jakościowe i ilościowe dotyczące realizacji powyższych dokumentów strategicznych zostały ujęte w sporządzonych analizach, raportach i sprawozdaniach.

Wsparcie na rzecz osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, osób ubogich i osób podwyższonego ryzyka

System pomocy społecznej w gminie Śrem obejmuje wsparciem niespełna 4 procent ogółu mieszkańców naszej gminy.

Pomoc i wsparcie na podstawie decyzji administracyjnych w gminie Śrem z pomocy społecznej w 2019 roku uzyskało 1412 świadczeniobiorców, co stanowiło 3,36 % wszystkich mieszkańców gminy. W stosunku do 2018 roku, łączna liczba osób korzystających z pomocy, którym przyznano świadczenie zwiększyła się o 54 osoby. Natomiast liczba rodzin, którym przyznano pomoc i wsparcie z pomocy społecznej w 2019r. nie tylko na podstawie decyzji administracyjnych ale i w formie pracy socjalnej, poradnictwa zwiększyła się w stosunku do roku poprzedniego o 148. W przypadku długotrwale korzystających z pomocy społecznej ich liczba osiągnęła poziom 653 osoby, co oznaczało spadek w stosunku do roku 2018 o 61 osób.

W gminie Śrem najczęściej występującymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej osób i rodzin a jednocześnie powodami ubiegania się o pomoc społeczną, wskazanymi przez klientów było kolejno: niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba.

Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014 - 2020

Jest współfinansowany jest z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym a jego celem jest dotarcie z pomocą żywnościową do osób doświadczających najgłębszych form ubóstwa. Realizacja działań z organizacją partnerską przyczynia się do ograniczenia ubóstwa i zwiększenia bezpieczeństwa żywnościowego mieszkańców gminy Śrem. W Podprogramie 2019r. do Towarzystwa Pomocy Potrzebującym im. Św. Brata Alberta „Nadzieja” wydano skierowania dla 755 rodzin (w tym liczba rodzin z osobą z niepełnosprawnością – 387) uprawniające do otrzymania artykułów warzywnych i owocowych, skrobiowych, mlecznych a także cukru, miodu, tłuszczu i dań gotowych – razem na 1 osobę w ciągu trwania FEAD 2019 – 51kg. Dodatkowo osoby objęte programem korzystają z bezpłatnych szkoleń i warsztatów organizowanych w celu zwiększenia samodzielności

i włączenia społecznego a dotyczących przygotowania posiłków, diety oraz zdrowego odżywiania i sprawnego zarządzania budżetem domowym, zapobiegania marnowaniu żywności. Łącznie z tej formy wsparcia skorzystało

2 119 osób z tego 797 to są dzieci w wieku do lat 18 oraz 194 osoby powyżej 60. roku życia.

Wieloletni Program „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014–2020

Celem strategicznym Programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” jest wsparcie w zakresie ograniczenia zjawiska niedożywienia dzieci i młodzieży z rodzin o niskich dochodach i znajdujących się w trudnej sytuacji oraz osób dorosłych, w szczególności osób samotnych, w podeszłym wieku, chorych lub osób niepełnosprawnych. Realizacja zadań programu pozwalała na skuteczne udzielenie pomocy w zapewnieniu gorącego posiłku i była prowadzona przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Śremie przy aktywnym współdziałaniu placówek oświatowych, organizacji pozarządowych i podmiotów odpowiedzialnych za właściwe i racjonalne nawyki żywieniowe wśród dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych. Gmina Śrem realizując program „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019- 2023 zabezpieczyła ponad 40% z ogólnego kosztu programu – 900.000,00 zł. W ramach programu z dożywiania skorzystało 1 014 osób (523 dzieci) i wydano 86tys.501posiłków. W ramach Programu przyznano świadczenie pieniężne na zakup posiłku, żywności lub w formie bonów żywnościowych oraz świadczenia rzeczowego 256 rodzinom na łączną kwotę 215.189 zł.

Instrumenty i zasoby lokalnej polityki senioralnej oraz usługi wspierające osoby z niepełnosprawnością

Ośrodek Pomocy Społecznej dysponuje licznymi instrumentami wyrównującymi szanse osób z niepełnosprawnością oraz osób starszych na zdrowe i godne życie oraz wspomagające zaspokojenie potrzeb. Kluczowym jest, aby wsparcie udzielane osobom starszym, osobom z niepełnosprawnością i niesamodzielnym miało charakter środowiskowy i personalny – było udzielane w miejscu zamieszkania osoby potrzebującej,

z uwzględnieniem jej stanu zdrowia i zdolności psychofizycznych.

Usługi w środowisku zamieszkania – usługi opiekuńcze

W celu zapewnienia pomocy osobom starszym i osobom z niepełnosprawnością Ośrodek Pomocy Społecznej podejmuje szereg działań. Jednym z nich jest organizowanie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania.

Realizację usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych, w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi zlecono organizacji pozarządowej przyznając dotację w kwocie:

- 486 755,60 zł na realizację usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych

- 841 505,60 zł na realizację specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Organizowanie usług opiekuńczych odbywa się na podstawie ustawy o pożytku publicznym i wolontariacie i w oparciu o umowy zawarte z Polskim Komitetem Pomocy Społecznej Zarządem Okręgowym w Poznaniu.

Przyznano pomoc 117 osobom w formie usług opiekuńczych, w tym 37 osobom w formie specjalistycznych usług opiekuńczych, którym przyznano 24 tys. 667 godzin usług, w tym 1 700 godzin specjalistycznych usług opiekuńczych. Cena jednej godziny usług opiekuńczych: - usługi opiekuńcze: 24,40 zł, - specjalistyczne usługi opiekuńcze: 33,00 zł.

Realizowane jest również świadczenie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych oraz usług asystenckich w środowisku zamieszkania osób starszych i niesamodzielnym w ramach programów specjalnych. Wsparcia w formie usług nieodpłatnie udzielono 42 osobom w wymiarze 2 923,5 godzin – zadanie finansowane ze środków programu specjalnego.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz usługi asystenckie w środowisku zamieszkania osób starszych i niesamodzielnym w ramach programów specjalnych. Wsparcia w formie usług nieodpłatnie udzielono 27 osobom w wymiarze 8 413 godzin – zadanie w kwocie 207tys. 803zł finansowane ze środków programu specjalnego – Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych.

Opieka wytchnieniowa - jest innowacyjną formą usług społecznych czyli zastępczą opieką na czas odpoczynku osób, które na co dzień opiekują się osobą zależną. Opieka zorganizowana jest w specjalistycznych ośrodkach dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych i oparta na konsultacjach z opiekunami. Z programu skorzystało 27 osób podczas pobytu dziennego i 7 osób z pobytu całodobowego. Zadanie w kwocie 39tys.512zł finansowane ze Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych.

Wzbogacenie oferty usług i poprawa jakości życia, wsparcie samodzielności i pełnego uczestnictwa osób starszych w życiu lokalnej społeczności

Realizując założenia polityki senioralnej podejmowane są działania w oparciu o Śremski Program na rzecz osób starszych na lata 2017-2025, który określa politykę gminy Śrem prowadzoną wobec osób starszych. Jest odpowiedzią na współczesne wyzwania demograficzne, pozwalającą na kształtowanie gminy przyjaznej dla wszystkich mieszkańców poprzez uczynienie społecznego włączenia osób starszych jednym z głównych priorytetów polityki rozwoju gminy. W tworzeniu lokalnej polityki senioralnej gmina Śrem organizuje przyjazną i otwartą przestrzeń społeczną dla osób starszych, a także wykorzystuje drzemiący w nich potencjał, uwzględniając interesy osób starszych jako uczestników życia społecznego, odbiorców działań aktywizacyjnych, edukacyjnych

i wspierających, czy odbiorców kultury.

Kierunki działań polityki senioralnej w gminie Śrem:

- Tworzenie warunków ukierunkowanych na utrzymanie i poprawę zdrowia seniorów
- Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego, wzrost jakości i dostosowanie usług do potrzeb osób starszych
- Zwiększenie aktywności społecznej, kulturalnej i zawodowej osób starszych
- Rozwój współpracy instytucji i organizacji działających na rzecz osób starszych oraz wzmocnienie więzi międzyludzkich i integracji międzypokoleniowej.

Gmina Śrem to przestrzeń przyjazna osobom starszym a poprzez kluczowe kierunki działań i przedsięwzięcia:

- Odpowiadamy na wyzwania związane ze starzeniem się polskiego społeczeństwa
- Przełamujemy stereotypy związane z wiekiem – przekonujemy, że słowo „senior” brzmi dumnie
- Zachęcamy, aby nie wstydzili się zmarszczek i przybywających lat
- Budujemy silną społeczność lokalną odpowiadającą na potrzeby wszystkich pokoleń i korzystającą z ich umiejętności i zasobów.

Istotnym elementem jest też zapewnienie możliwości udziału w wydarzeniach obywatelskich, kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych a z przeprowadzonych badań wynika, że osoby starsze nie korzystają z ww. oferty, gdyż nie mają wiedzy na ten temat. Należy skupić wysiłki na zapewnianiu warunków sprzyjających aktywności osób starszych, tak by mogły one dłużej pozostać samodzielne, a także mogły rozwijać swe umiejętności i zainteresowania oraz dzielić się bogatym doświadczeniem życiowym z młodszym pokoleniem.

Niezwykle istotne jest również utrzymanie aktywności obywatelskiej oraz promowanie różnych form aktywności śremskich seniorów.

Inicjatywy senioralne: Grupa samopomocowa dla osób, będących w kryzysie emocjonalnym po stracie bliskiego członka rodziny lub stratę osoby bliskiej Akademia Pełni Życia 2019, Lokalne Kluby Seniora, Boule dla seniorów, Grupa szachowa, Amatorski Klub Literacki, Ekspersi dobrego życia i Śremskie Spacerki Historyczne. Kluczowy nacisk w ramach realizacji zadań dotyczy przekazania pozytywnego wizerunku seniorów chcących się zrzesać (Klub literacki Amator, udział w spacerach historycznych, Event) wsparcie lokalnych liderów, zachęta do publicznych debat oraz współdecydowania o jakości życia śremskiego seniora (Kawiarenka obywatelska), a także wymiana doświadczeń i czerpania z pomysłów już sprawdzonych w myśli idei koncepcji projektowania uniwersalnego, upowszechniać idee, działania, sposoby realizacji pełnego uczestnictwa w życiu społecznym oraz dostępności sfery publicznej oraz wszelkich dóbr i usług dla wszystkich, bez względu na różnorodne ograniczenia.

Gmina otrzymała dofinansowanie na Klub Senior+ w kwocie 150.000 zł z Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, który powstał przy ul. Franciszkańskiej 2. Całkowity koszt realizacji zadania to 302,381 zł, z tego 24% wydatków to koszty wyposażenia.

Zgodnie ze Statutem przyjętym Uchwałą Nr 126/XI/2019 Rady Miejskiej w Śremie z dnia 21 listopada 2019 r. w sprawie powołania Śremskiej Rady Seniorów w gminie Śrem rozpoczęto działania na rzecz wyłonienia członków rady w naszej Gminie. Inauguracyjne posiedzenie Śremskiej Rady Seniorów odbyło się 25 lutego br. Istotnym elementem spotkania było wręczenie każdemu z członków Zaświadczeń o uzyskaniu statusu członka Śremskiej Rady Seniorów przez Burmistrza Śremu oraz podpisanie pierwszej Uchwały Śremskiej Rady Seniorów w sprawie wyboru Prezydium. Siedziba Śremskiej Rady Seniorów znajduje się w Klubie Senior+ przy ul. Franciszkańskiej 2 w Śremie, gdzie odbywają się posiedzenia oraz dyżury członków Rady. Rada Seniorów podejmuje działania w celu integracji śremskiego środowiska osób starszych oraz wzmacnia udział seniorów w życiu społeczności lokalnej.

Zadania Śremskiej Rady Seniorów polegają na:

1. współpracy z władzami samorządowymi oraz instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz osób starszych;
2. przedstawianiu propozycji w zakresie ustalania priorytetowych zadań w perspektywie krótko i długookresowej oraz inicjowanie działań na rzecz seniorów;
3. monitorowaniu potrzeb osób starszych;
4. uczestniczeniu w sesjach Rady Miejskiej i Rady Powiatowej;
5. współpracy w realizacji Śremskiego Programu na Rzecz Osób Starszych;
6. informowaniu społeczeństwa miasta i gminy Śrem o kierunkach działalności i podejmowanych inicjatywach na rzecz osób starszych;
7. współpracy z lokalnymi mediami.

Utworzenie Śremskiej Rady Seniorów jest zgodne z celami Śremskiego Programu na rzecz osób starszych na lata 2017 – 2025 „Zwiększenie aktywności i dialogu obywatelskiego osób starszych”

oraz „Wspieranie działań wpływających na wzrost aktywności, społecznej osób w wieku 60+, w tym działań o charakterze partycypacyjnym”.

Wokół działań senioralnych zbudowała się społeczność blisko 1 200 osób – bliscy, kręgi znajomych, opiekunowie, społecznicy, lokalni liderzy.

**Elementy systemu
przeciwdziałania przemocy
w rodzinie**

Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje wielowymiarowe działania skierowane na profilaktykę przemocy w rodzinie

Strategia oraz współpraca poszczególnych podmiotów została zawarta w **Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie do 2020 roku.**

Prowadzenie wielowymiarowych działań w zakresie profilaktyki przemocy w rodzinie to:

1. Podniesienie świadomości społeczności lokalnej na temat przemocy w rodzinie poprzez zwiększenie działań profilaktycznych.
2. Zwiększenie skuteczności ochrony i wsparcia rodzin w których występuje przemoc.
3. Podniesienie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc.
4. Zacieśnienie współpracy międzyinstytucjonalnej i podniesienie kompetencji służb działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Działania prowadzone były w czterech obszarach:

1. Profilaktyka.
2. Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.
3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie.
4. Współpraca i kompetencje służb, osób i instytucji.

Kluczowe przedsięwzięcia:

19 Dni Przeciwko Przemocy i Krzywdzeniu Dzieci i Młodzieży

16 Dni Przeciwko Przemocy i Krzywdzeniu Dzieci i Młodzieży

Grupa wsparcia

W roku 2019 w Ośrodku Pomocy Społecznej w Śremie funkcjonowała Grupa wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie. Celem działania grupy było dostarczanie motywacji i energii do działań mających na celu rozwiązanie problemu, zaspokajanie potrzeby akceptacji i zrozumienia ze strony innych, a także wzmacnianie poczucia swojej wartości i poczucia sprawstwa. Zajęcia odbywały się w każdy pierwszy i trzeci poniedziałek miesiąca w wymiarze 2 godzin. Rolę animatora grupy pełnił specjalista pracy socjalnej Ośrodka Pomocy Społecznej w Śremie, który posiada duże doświadczenie zawodowe w zakresie wsparcia ofiar przemocy.

Poradnictwo

W zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie prowadzone było poradnictwo specjalistyczne Centrum Usług dla rodzin. Osoby dotknięte problemem przemocy korzystały ze wsparcia specjalisty ds. przemocy, psychoterapeuty, psychologa dziecięcego, mediatora, trenera umiejętności funkcjonowania w rodzinie, a także prawnika. W 2019r. z porady specjalisty ds. przemocy skorzystało 119 osób, zakres usługi wyniósł 1 048 godzin.

Działalność projektowa

Od maja do grudnia 2019r. Gmina Śrem realizowała projekt „Śrem dla rodziny- kompleksowe podejście wobec przemocy” w ramach Programu Osłonowego WSPIERANIE JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W TWORZENIU SYSTEMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE.

Głównym celem projektu było zminimalizowanie zjawiska przemocy oraz jego następstw poprzez prowadzenie działań profilaktycznych, zmierzających do udzielenia wsparcia i informacji w zakresie promowania prawidłowych wzorców rodzicielskich, właściwego sposobu postępowania wobec przemocy, a także poszerzenia wiedzy na temat jej skutków.

W wyniku realizacji projektu uzyskano następujące rezultaty:

Zwiększono działania skierowane do dzieci, mające na celu podniesienie świadomości dzieci na temat ich praw, możliwości uzyskania wsparcia w sytuacji zagrożenia. Przeprowadzono zajęcia na temat przemocy rówieśniczej i przemocy w rodzinie, a także cyberprzemocy. W związku z powyższym zorganizowano 4 spotkania edukacyjne dla dzieci w których wzięło udział 754 uczniów klas VII i VIII szkół podstawowych z terenu gminy Śrem.

Ponadto przeprowadzono spotkania edukacyjne dla rodziców w celu poszerzenia wiedzy z zakresu współczesnych zagrożeń dzieci i młodzieży oraz możliwości im zapobiegania, a także rozwiązywania. W zajęciach wzięło udział 455 rodziców. W związku z prowadzonym działaniem zawarto 13 porozumień o współpracy z placówkami szkolnymi.

Zwiększono działania kierowane do przedstawicieli oświaty, a także zwiększono wiedzę kadry pedagogicznej na temat definiowania zjawiska przemocy i krzywdzenia dzieci w rodzinie oraz umiejętności wszczynania procedury „Niebieskie Karty” poprzez zorganizowane spotkań edukacyjnych dla przedstawicieli oświaty z zakresu powyższej tematyki. W spotkaniach wzięli udział nauczyciele z 13 szkół podstawowych oraz 4 szkół ponadpodstawowych

z terenu gminy Śrem. W sumie w wydarzeniu wzięło udział 241 przedstawicieli oświaty.

Podczas realizacji projektu mieszkańcy gminy zdobyli wiedzę na temat aktualnej oferty wsparcia kierowanej do osób zagrożonych oraz dotkniętych problemem przemocy w rodzinie. W ramach kampanii „Przemoc- Nie bądź obojętny” rozpowszechniano informacje na temat funkcjonowania bezpłatnego Telefonu Zaufania oraz danymi instytucji w których można uzyskać pomoc lub zgłosić fakt występowania przemocy w rodzinie. Akcja informacyjna została przeprowadzona poprzez rozpowszechnienie 306 plakatów informacyjnych oraz umieszczenie 3 ogłoszeń w lokalnych mediach. W związku z realizacją tego zadania zawarto 3 porozumienia o współpracy.

W sumie ponad 4000 mieszkańców gminy pozyskało wiedzę na temat działalności bezpłatnego Telefonu Zaufania oraz z zakresu danych o instytucjach świadczących wsparcie osobom doświadczającym przemocy w rodzinie.

Prowadzono działania polegające na zapewnieniu dostępu do specjalistycznego poradnictwa i informacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie w ramach Całodobowego Telefonu Zaufania. W sumie z poradnictwa skorzystało

87 osób.

Poza tym podniesiono kompetencje specjalistów działających w obszarze wsparcia rodziny i przeciwdziałania przemocy w rodzinie poprzez zdobycie wiedzy na temat sytuacji dziecka uwikłanego w problem przemocy, możliwości uzyskania wsparcia. To założenie zostało osiągnięte poprzez udział w seminarium edukacyjnym na którym zostały poruszone treści dotyczące współczesnych zagrożeń dzieci i młodzieży, sytuacji dziecka w przypadku rozwodu rodziców. Podczas wydarzenia zaproponowano uczestnikom przyłączenie się do Paktu na rzecz przeciwdziałania przemocy wobec dzieci w Gminie Śrem. W seminarium uczestniczyło 305 osób.

Poprzez organizację pikniku rodzinnego dla rodzin z dziećmi z terenu gminy Śrem zwiększono działania kierowane do rodzin służące budowaniu właściwej relacji i więzi między rodzicami a dziećmi. W pikniku uczestniczyło 203 osoby. Podczas wydarzenia odbyła się pogadanka na temat trudności opiekuńczo-wychowawczych, prowadzona przez psychologa. Dzięki temu działaniu zwiększono świadomość rodziców co do umiejętności i właściwych metod wychowawczych. W pogadance uczestniczyło 20 rodziców. Całkowita wartość projektu 71350,00zł. Kwota dotacji MRPiPS 40000,00zł.

Ośrodek Pomocy Społecznej zapewnia obsługę Zespołu Interdyscyplinarnego w Śremie.

Od 1 stycznia do 31 grudnia 2019r. odbyło się 22 posiedzenia Zespołu Interdyscyplinarnego w Śremie. W sumie pomocą Zespołu Interdyscyplinarnego objęto 436 osób, w tym 142 kobiety, 136 mężczyzn oraz 158 dzieci tj. 117 rodzin. W danym roku w kwestii pracy z rodzinami, w których istnieje podejrzenie przemocy w rodzinie powołano 55 grup roboczych. W sumie odbyło się 367 posiedzeń grup roboczych. W roku sprawozdawczym zakończono

50 procedur „Niebieskie Karty” z powodu ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy. W minionym roku do Przewodniczącej Zespołu Interdyscyplinarnego w Śremie wpłynęło 80 „Niebieskich Kart” w związku z podejrzeniem występowania przemocy w rodzinie. Wśród nich 28 wszczęli przedstawiciele Komendy Powiatowej Policji w Śremie, 46 przedstawiciele jednostek pomocy społecznej, 4 przedstawiciele oświaty, 2 służby zdrowia. W związku z prowadzoną procedurą „Niebieskie Karty” sporządzono 30 formularzy „Niebieska Karta-C” oraz 29 formularzy „Niebieskie Karty-D”. W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2019r. zakończono 57 procedur „Niebieskie Karty”, w tym 50 z tytułu ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy, a 7 z tytułu rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań.

W gminie Śrem wielowymiarowe działania nakierowane są na profilaktykę oraz na wszechstronną pomoc dla rodzin w kryzysie. Polityka rodzinna prowadzona w gminie Śrem określona została w **Śremskim Programie Wspierania Rodziny na lata 2017-2019**. Optymalne usługi na rzecz rodziny powinny być „skrojone na miarę” potrzeb i możliwości i związane ze wspieraniem rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej.

W 2019 roku w zakresie wspierania rodzin przeżywających problemy rodzicielskie za kluczowe i ważne przyjęto:

- powołanie Zespołu do spraw opracowania Programu Wspierania Rodziny;
- opracowanie i wdrożenie Programu Wspierania Rodziny;
- przystąpienie do Programu UNICEF „Miasto przyjazne dziecku”;
- wdrożenie we współpracy z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej i partnerami z terenu gminy Śrem modelu wsparcia rodziny opracowanego w ramach projektu „Kooperacja efektywna i skuteczna”;
- opracowanie i wdrożenie metody pracy Konferencji Grupy Rodzinnej;
- realizację i intensyfikację działań profilaktycznych i metod pracy z rodziną, mających na celu utrzymanie lub powrót dzieci do rodzin biologicznych;
- zacieśnienie współpracy między asystentami i pracownikami socjalnymi oraz innymi instytucjami działającymi w obszarze wspierania rodziny i tym samym zapewnienie spójnego i interdyscyplinarnego systemu wsparcia rodzin słabszych;
- opracowanie modelu wsparcia rodzin z tak zwanych „grup ryzyka”;
- kontynuowanie kampanii społecznej na rzecz pozyskania rodzin wspierających;
- opracowanie programu szkolenia dla rodzin wspierających;
- stworzenie warunków do działania rodzin wspierających oraz promowanie tej formy wsparcia;
- zapewnienie możliwości uczestnictwa rodziców we warsztatach mających na celu wzmocnienie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych;
- realizację specjalistycznego poradnictwa i konsultacji oraz różnych form terapii i mediacji;
- realizację działań o charakterze wspierającym, edukacyjnym, integracyjnym i interwencyjnym na trzech poziomach profilaktyki w ramach Gminnego Modelu Profilaktyki Krzywdzenia Małych Dzieci;
- tworzenie warunków do podnoszenia kwalifikacji zawodowych przez asystentów rodziny i pracowników socjalnych poprzez udział w szkoleniach i konferencjach oraz zapewnienie możliwości uczestnictwa w superwizji.

Wsparcie asystenta rodziny

Zadania asystenta rodziny realizowane są zgodnie z przepisami ustawowymi i polegają przede wszystkim na prowadzeniu pracy z rodzinami, w których występuje wiele problemów (tj. niskie umiejętności rodzicielskie oraz nieumiejętne prowadzenie gospodarstwa domowego, uzależnienia, bezrobocie, ubóstwo, przewlekła choroba, niepełnosprawność, przemoc, wyuczona bezradność, zaburzenia psychiczne), a problemy te powodują trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Cechami charakterystycznymi wsparcia w formie asystenta rodziny są kompleksowe działania podejmowane wobec rodziny polegające przede wszystkim na towarzyszeniu rodzinie w poprawie funkcjonowania i zmianie niekorzystnych dla rodziny sytuacji kryzysowych. Decyzję o przydziale rodzinie asystenta podejmuje Kierownik Ośrodka Pomocy Społecznej w Śreмі na podstawie wniosku pracownika socjalnego oraz analizy sytuacji rodziny. W 2019 roku wspierającymi, motywującymi i pomocowymi działaniami asystenta rodziny objęte zostało 70 rodzin (291 osoby w tym 125 dorosłych i 166 dzieci). Asystenci rodziny odwiedzali klientów w wymiarze średnio dwóch wizyt tygodniowo, w zależności od rodzaju występujących problemów w rodzinie i ich natężenia. Łącznie w 2019 roku odbyto 3 466 wizyt w środowiskach, w których występują problemy opiekuńczo-wychowawcze. Liczba rodzin objętych asystą rodzinną utrzymuje się na podobnym poziomie. W 2019 roku członkowie rodzin objętych asystą rodzinną odbyli również wizyty u następujących specjalistów: mediatora – 5 osób; psychologa – 7 osób; prawnika – 13 osób; trenera umiejętności funkcjonowania w rodzinie – 28 osób; psychologa dziecięcego – 38 osób; psychoterapeuty

– 12 osób; specjaliści do spraw przemocy – 27 osób; psychiatry – 11 osób. Łącznie udzielono 706 porad osobom objętym asystą rodzinną.

Wsparcie realizowane przez asystenta rodziny ma zawsze charakter długofalowy i dotyczy wielu aspektów życia rodziny. Trwałe efekty pracy osiągane są więc zazwyczaj po wielomiesięcznej lub kilkuletniej pracy z rodziną. W okresie od 2017 do 2019 roku, czyli w okresie realizacji Śremskiego Programu Wspierania Rodziny praca asystentów rodziny doprowadziła do usamodzielnienia się łącznie 18 rodzin. Oznacza to, że 18 rodzin zakończyło współpracę z asystentem rodziny poprzez osiągnięcie zawartych w planie pomocy rodzinie celów. Dodatkowo w latach 2017-2019 zauważono istotną poprawę funkcjonowania zarówno dzieci jak i rodziców w 19 rodzinach, w których realizowane są działania asystenta rodziny.

Monitoring sytuacji dziecka w rodzinie zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo- wychowawczej

Pracownicy Ośrodka Pomocy Społecznej w Śremie wspólnie z asystentami rodziny na bieżąco monitorują sytuację dzieci z rodzin zagrożonych kryzysem lub przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Polega to przede wszystkim na wizytach w środowisku, wnioskowaniu o przyznanie asystenta rodziny, zapewnianiu rodzinom usług specjalistycznych świadczonych w miejscu zamieszkania i skorzystania z poradnictwa i terapii, a także kierowaniu dzieci do placówek wsparcia dziennego. Wobec rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, Ośrodek Pomocy Społecznej w Śremie podejmuje działania, których celem jest zapewnienie wsparcia i pomocy, szczególnie poprzez: analizę sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie; wzmocnienie roli i funkcji rodziny; rozwijanie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny; podniesienie świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny; pomoc w integracji rodziny; przeciwdziałanie marginalizacji i degradacji społecznej rodziny; dążenie do reintegracji rodziny. Ponadto rodziny zagrożone kryzysem z powodu występowania przemocy domowej są stale monitorowane i wspierane przez: pracowników socjalnych, asystentów rodziny, pedagogów szkolnych, służby medyczne, Policję i kuratorów sądowych, członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, a także przedstawicieli innych instytucji w zależności od występujących problemów. W 2019 roku monitorowano 529 rodzin, w tym: 70 rodzin z dziećmi, którym przydzielono asystenta rodziny oraz 82 rodziny z dziećmi, w których istnieje podejrzenie stosowania przemocy.

Centrum Usług dla rodzin

Obejmuje działania mające na celu wsparcie osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym dzieci, młodzież i rodziny z dziećmi, poprzez poszerzenie zakresu działań profilaktycznych oraz ukierunkowanych na pracę z rodziną borykającą się z problemami opiekuńczo – wychowawczymi.

W ramach Centrum Usług dla rodzin realizowano:

- Poradnictwo specjalistyczne w zakresie specjalisty ds. przemocy, mediatora, psychologa dziecięcego, trenera umiejętności funkcjonowania w rodzinie, terapeuty zakresie terapii indywidualnej/par/małżeńskiej/rodzinnej oraz psychiatry – łącznie zrealizowano 4 356 godzin poradnictwa, z którego skorzystało 845 osób.
- Poradnictwo prowadzone było przez 11 specjalistów:
Mediacje: liczba osób, które skorzystały z pomocy mediatora – 20, liczba przeprowadzonych mediacji – 54
Poradnictwo terapeutyczne: liczba osób, które rozpoczęły terapię – 65 rodzin, liczba porad: 530, liczba specjalistów prowadzących terapię rodzin/terapię indywidualną – 2 osoby
Psycholog dziecięcy: liczba osób, które skorzystały z pomocy – 201, liczba udzielonych porad – 1403, liczba psychologów dziecięcych – 2 osoby
Specjalista ds. przemocy: liczba porad – 1 048
Psychiatra: liczba porad – 124
Poradnictwo Trenera umiejętności funkcjonowania w rodzinie: liczba porad – 819, liczba specjalistów – 2 osoby
Psychoedukator: liczba porad – 309

System zabezpieczenia społecznego

System świadczeń rodzinnych wchodzi w skład zabezpieczenia społecznego - instrumentu polityki społecznej mający na celu pomoc rodzinom, które wykorzystując własne możliwości oraz posiadane środki finansowe, nie

są w stanie zaspokoić wszystkich własnych potrzeb, a w szczególności związanych z ponoszeniem wydatków na utrzymanie dzieci.

Liczba pobierających zasiłek wychowawczy wyniosła 3 093 rodzin. W stosunku do roku poprzedniego liczba ta wzrosła o 25 rodzin (co stanowi wzrost o 0,81 % w stosunku do roku poprzedniego). Całkowita kwota przyznanego świadczenia w formie zasiłku wychowawczego wyniosła 39.248.956 zł i w porównaniu z rokiem poprzednim

wzrosła o 11.377.132 zł. Liczba pobierających w roku oceny zasiłek rodzinny wyniosła 1 228 rodzin. W stosunku do roku poprzedniego liczba ta zmalała o 100 rodzin (co stanowi spadek o 7,53 % w stosunku do roku poprzedniego). Całkowita kwota przyznanego świadczenia w formie zasiłku rodzinnego wyniosła 5.373.534,37 zł i w porównaniu z rokiem poprzednim zmalała o 152.011,31 zł.

W celu płynnego wykonania obowiązku alimentacyjnego funkcjonuje system funduszu alimentacyjnego.

Liczba korzystających ze świadczeń z funduszu alimentacyjnego w 2019 r. wyniosła 135 rodzin. Świadczenia wypłacono 211 dzieciom uprawnionym a wydatki na świadczenia z funduszu alimentacyjnego wyniosły 1.257.776,46 zł.

Ośrodek Pomocy Społecznej w 2019 roku dla 246 dłużników alimentacyjnych występował i prowadził postępowania. występował i prowadził postępowania. Najdalej idącym działaniem podejmowanym wobec dłużników alimentacyjnych jest skierowanie wniosku o zatrzymanie prawa jazdy dłużnika alimentacyjnego oraz zawiadomienie do prokuratury o podejrzeniu popełnienia przestępstwa z wnioskiem o ściganie za przestępstwo uporczywego uchylania się od wykonania ciężącego obowiązku alimentacyjnego. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego mają charakter zwrotny tzn. dłużnik jest zobowiązany do zwrotu należności w wysokości wypłaconych osobie uprawnionej świadczeń (łącznie z ustawowymi odsetkami) – zwrot należności wraz z odsetkami w 2019 r. to kwota 429.640,42 zł. Średnia kwota zadłużenia przypadająca na jednego dłużnika alimentacyjnego wynosi 28.745,12 zł. Najwyższa kwota zadłużenia dłużnika alimentacyjnego wynosi 244.345,23 zł

Usługi z zakresu aktywnej integracji

Celem jest włączanie i wzmocnianie uczestniczenia w życiu społecznym i zawodowym osób wykluczonych społecznie oraz rozwój systemu aktywnej integracji poprzez współpracę z organizacjami pozarządowymi i podmiotami ekonomii społecznej

Założeniem systemu pomocy społecznej w gminie Śrem jest współpraca, współdziałanie i partnerstwo w tworzeniu i realizacji programów z obszaru polityki społecznej, rozwijaniu instrumentów wsparcia, które angażują odbiorców działań, a także w tworzeniu warunków i promowaniu aktywności społecznej różnych środowisk.

Kompleksowe formy reintegracji społeczno – zawodowej w środowisku lokalnym

Klub Integracji Społecznej świadczy usługi, które wpisują się w pojęcie reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie zaspokoić swoich potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym.

Działaniami motywacyjnymi do podjęcia nauki, pracy oraz podwyższenia kwalifikacji zawodowych objęto 94 uczestników Klubu Integracji Społecznej.

"Aktywnie i Samodzielnie - Aktywizacja społeczna i zawodowa w Klubie Integracji Społecznej w Śremie"

Kwota dofinansowania - 56.094,00 zł

Liczba uczestników – 23 Partnerzy - 3: Powiatowy Urząd Pracy w Śremie, Śremski Sport Sp. z o.o., Stowarzyszenie Animatorów Ekonomii Społecznej Gospodarki Rynkowej SZANSA

Kluczowe działania:

- prowadzenie poradnictwa prawnego, prowadzenie poradnictwa psychoterapeutycznego,
- poradnictwo socjalne i doradztwo zawodowe,
- udział w zajęciach integracyjnych promujących alternatywne formy spędzania czasu wolnego,
- prowadzenie warsztatów psychoedukacyjnych,

- prowadzenie grup wsparcia,
- warsztaty edukacji zawodowej,
- szkolenia z zakresu umiejętności zawodowych,
- organizacja Pikniku integracyjnego nad Jeziorem Grzymisławskim w Śremie,
- wizyta studyjna w Fundacji Pomocy Wzajemnej Barka, Centrum Integracji Społecznej Fundacji "Barka", Pakamera Poznań.

Aktywni w Śremie – integracja i aktywizacja w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020

Oferta projektu jest skierowana do mieszkańców Gminy Śrem w wieku aktywności zawodowej, doświadczających problemów osobistych i rodzinnych w szczególności przeżywających trudności mieszkaniowe, znajdujących się w kryzysach psychicznych oraz osoby młode do 30 r. ż. doświadczających trudności w wejściu lub powrocie na rynek pracy;

Realizowane działania w ramach reintegracji społeczno-zawodowej:

- Program Klubu Integracji Społecznej (warsztaty z zakresu reintegracji społeczno-zawodowej) – 71;
- Podniesienie kwalifikacji osób bezrobotnych i biernych zawodowo poprzez udział w szkoleniach zawodowych – 5 osób;
- Skierowania na staż zawodowy – 6 osób

Rekomendacje i potrzeby w zakresie pomocy społecznej i aktywizacji społecznej

Efektywna realizacja usług społecznych oraz sprawne ich funkcjonowanie wymaga dostosowania działań do potrzeb odbiorców oraz dostosowania działań z obszaru aktywnej integracji, usług społecznych do potrzeb mieszkańców naszej gminy.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Śremie, to zespół który będzie kontynuował intensywną i dynamiczną działalność

w przestrzeni polityki społecznej, inicjując nowatorskie programy socjalne, edukacyjne, pomocowe, aktywizacyjne

i integracyjne oraz kreując lokalny model polityki społecznej, dbając w ten sposób o lepsze inwestycje społeczne i wykorzystując nowo pojawiające się zasoby instrumentalne. Poprzez proponowane aktywne działalności realizowane będą zamierzenia, adekwatne do wyzwań współczesnej polityki społecznej oraz jej mieszkańców i nastawione na wzmocnienie przestrzeni seniorów i osób zależnych i osób z niepełnosprawnością oraz rodzin w kryzysie.

Ważnym kierunkiem rozwoju będzie rozszerzająca się kooperacja międzyinstytucjonalna, z organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorczością społeczną (podmioty ekonomii społecznej), sołectwami, lokalnymi liderami

i społecznikami oraz podejmowanie wspólnych aktywnych form działalności.

Planowane działania:

- Wdrożenie usprawnień organizacyjnych w zakresie świadczenia pracy socjalnej i usług socjalnych i wprowadzenie rozwiązań optymalizujących wykorzystanie kompetencji zatrudnionych pracowników.
- Zapewnienie odpowiedniej pomocy osobom wymagających specjalistycznego wsparcia w formie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w ramach systemu wsparcia osób niepełnosprawnych i ich rodzin i w oparciu na solidarnościowym funduszu wsparcia osób niepełnosprawnych oraz pakiecie społecznej odpowiedzialności.
- Podejmowanie działań i inicjatyw na rzecz osób starszych w ramach Wieloletniego Programu „Senior+” oraz w oparciu o Śremski Program na rzecz osób starszych na lata 2017 – 2025.

- Podejmowanie inicjatyw mających na celu rozwój specjalistycznego wsparcia rodzin i tworzenie partnerskiej współpracy i doskonalenie metod Peary w ramach Projektu :Koopercja- Efektywna i skuteczna: realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.
- Realizacja wielowymiarowych działań skierowanych na profilaktykę przemocy w rodzinie określonych w Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie do 2020 roku.
- Rozwijanie usług w zakresie polityki prorodzinnej i w ramach Śremskiego Programu Wspierania Rodziny, Gminnego Modelu Profilaktyki Krzywdzenia Małych Dzieci w Śremie na lata 2018 -2022.
- Rozwój poradnictwa specjalistycznego w ramach projektu „Poprawa dostępu do usług wspierających rodzinę i rodzinną pieczę zastępczą na terenie MOF Poznania” współfinansowanego przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020, obejmującego działania mające na celu wsparcie osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym dzieci, młodzież i rodziny z dziećmi, poprzez poszerzenie zakresu działań profilaktycznych oraz ukierunkowanych na pracę z rodziną borykającą się z problemami opiekuńczo – wychowawczymi – realizowanego w ramach Centrum Usług dla rodzin.
- Rozwijanie oraz rozszerzanie zakresu form wsparcia oraz metod środowiskowej pracy socjalnej dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- Rozwój Usług z zakresu aktywnej integracji celem włączenia i wzmocnienia uczestniczenia w życiu społecznym i zawodowym osób wykluczonych społecznie oraz rozwój systemu aktywnej integracji poprzez współpracę z organizacjami pozarządowymi i podmiotami ekonomii społecznej - kompleksowe formy reintegracji społeczno – zawodowej w środowisku lokalnym w ramach Klubu Integracji Społecznej.

Aktywna realizacja usług społecznych oraz sprawne ich funkcjonowanie wymaga dostosowania działań do potrzeb odbiorców oraz dostosowania działań z obszaru aktywnej integracji, usług społecznych do potrzeb mieszkańców naszej gminy.

Ważnym kierunkiem rozwoju jest rozszerzająca się kooperacja międzyinstytucjonalna, z organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorczością społeczną (podmioty ekonomii społecznej), sołectwami, lokalnymi liderami

i społecznikami oraz podejmowanie wspólnych aktywnych form działalności.

Ten zakres działań jest szczególnie ważny w aktualnej i przyszłej sytuacji w kontekście różnych problemów, które pojawiły się i mogą narastać w związku z pandemią na terenie gminy Śrem. Konieczne było dostosowanie wewnętrznej struktury Ośrodka Pomocy Społecznej w Śremie do realizacji i prowadzenia interwencyjnej pracy socjalnej. W jednostce wdrożono i skutecznie zastosowano zasady współpracy z innymi służbami. Dostosowano wszystkie procedury realizacji zadań i działań pomocowych przy wykorzystaniu środków komunikacji na odległość.

OSRODEK
POMOCY SPOLECZNEJ
ul. Stefana Grota Roweckiego 31
63-100 Śrem
TEL. 61 28 36 107

KIEROWNIK

mgr Maria Świdurka

Sprawozdanie z działalności Ośrodka Pomocy Społecznej za rok 2019